

ЕЛИН ПЕЛИН - „ПО ЖЪТВА“

Според литературния критик Петър Пондев: „Когато Елин Пелин изобразява труда на селянина, ние имаме чувството, че писателят ни въвежда в светилището на живота - там, където човек с двете си ръце извършва обредите на миросътворението.“

В известния Елин-Пелинов разказ „По жътва“ художествен фон за разгръщане на основното събитие е красивата българска природа. Пред погледа на читателя се изправя безкрайният хоризонт на равното Софийско поле, където „кипи“ неуморен труд при прибиране на реколтата. Настроението на работливите селяни е празнично. Усилията им са богато възнаградени. Радост изпълва душите на „морните работници“ ; „От край до край, докъде ти око види, се люлеят златни ниви и морни работници се мяркат там от тъмни зори.“

Най-голямата ценност за българския селянин са неговите „златни ниви“ - обещание за богата жътва, вдъхновение и надежда за по-добър живот. Израснал на село, писателят добре познава неразривната връзка между земята и полските труженици.

Още от самото начало на разказа се загатва за нещо тревожно, въпреки обзелото хората радостно настроение. Епитетът в словосъчетанието „усилна жътва“ изпълва читателя с безпокойство. Лятната горещина е представена като „страшна жегга“. Метафоричният израз: „свило се е синьо небе и сипе огън и жар“, засилва усещането за тревога. „Адска мараня“ трепери над полето, а небето се издига високо и „сипе огън и жар“, само птиците могат да отлетят до „хладните усои“.

Постепенно се внушава предчувствието за нещо страшно: „полето аха ще пламне в по-жар“. Слънцето е „огнено и немилостиво“, жеггата е непоносима. Труден и напрегнат е животът на селянина, но той работи без почивка, до последни сили: „Пот се сипе от челата, душата без сила остава, няма почивка. Узрялото жито не чака... “ Богатата реколта трябва да се прибере, а тази мисъл изпълва стопаните на земята със сили и благодарност. Обнадеждени, те работят неуморно: „Бог ни помага! Нека работим, нека работим!“ Кратките възклицателни възгласи звучат като благодарност за Божията щедрост и като обещание пред Бога, че с ново усилие ще успеят да съберат богатите плодове на своя труд.

Душата на селянина изживява своя светъл празник. В „усилното време, под адския слънчев пек“, „над златното поле ехтят песни и се носят на вълни чак до небесата като благодарствени молитви“. Чрез песните хората общуват помежду си, трудът им става по-лек, укрепва надеждата им. В тази „песен млада, волна, широка като полето“ звучат посланията на любовта.

Пенкиният глас достига до левент Никола, който „през море“ би го познал - „висок, звънлив и треперящ“. Песента на Пенка - „закачлива и обична“, е едно прекрасно и вълнуващо послание: „Тя кичеше на китки мили хубави думи и ги пращаше с любов някому някъде. И ту развълнувано глъхнеше, ту смело се вдигаше, сякаш се бореше с някоя безкрайна скръб, с някое злокобно съмнение, и победоносно взимаше връх и се носеше стремително и гордо.“ Песента е израз на обич и нежност, на радост и надежда. Обичта между Пенка и Никола е искрена и чиста. Тя вълнува и радва сякаш всички жътвари. „Екливи и ободрителни смехове“ отговарят на възторжения възглас на Никола „Еее-ех!“. Надвили умората, селяните с радост работят: „...и заехтя полето пак от смях и песни.“ Противопоставителният съюз „но“ поставя началото на рязък емоционален поврат в повествованието. Краткотрайни са радостта и надеждата. „Грозната вест“, че „Пенка примряла от жегга“, покъртва сърцата на селяните. Хората страдат. Те са заедно и в радостта, и в мъката: „Град да бе паднал, не би тъй убил сърцата.“ Смъртта на Пенка - „селско дете обичливо“, е истинска трагедия, по-страшна и от най-голямото бедствие. Никола, „изумен и отчаян“, пада „разбит до студеното й мъртво тяло“, жътварите - „плахи и тъжни“, са „ужасени“ от нещастиято. Ужас и болка сковава душите на всички

пред непоносимата гледка: „Край златен сноп бе паднала възник, като с куршум ударена, Пенка - селско дете обичливо.“ В едната си ръка тя продължава да държи сърп, а в другата - ръкойка житни класове. До последния си дъх Пенка старателно е прибирала житото. Животът ѝ е покосен внезапно, за Никола е свършила радостта завинаги:

- Пенке, моя радост, моя песен!

Във финалната картина „слънцето все тъй жестоко и силно“ пече, но полето е пусто. Класовете са „златни“, но „се ронеха и горяха самотни“. Безутешна е мъката на селяните: „Полето празнуваше тъжен празник“- смъртта на Пенка.

В разказа „По жътва“ Елин Пелин изобразява живота на хората от село, изпълнен с усилен и неуморен труд, с радостни и тъжни мигове, с нежна обич и непосилна мъка. Богатата емоционалност и въздейственост на художественото слово придава искреност на повествованието. Читателите съпреживяват един миг от трудовия делник на българина, усещат уважението и непресъхващата любов на автора към българския селянин.